

Особливості діяльності суддів з волейболу

Паєвський В. В.

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. В статті розглядаються питання діяльності суддів з волейболу їх класифікація, права та обов'язки значення суддівства на сучасному етапі. Приведені критерії, якими повинен володіти суддя до та під час проведення гри.

Ключові слова: суддя; правила змагань; суддівство змагань; спортивна боротьба.

В Україні у відповідності до Класифікатора професій, суддя з виду спорту належить до категорії «Фахівці». Перед суддями стоять наступні завдання та обов'язки (Класифікатор професій України ДК 003:2010):

- судити змагання, проводити семінари та інструктажі за дорученням відповідних колегій суддів;
- володіти правилами змагань з відповідного виду спорту, суворо і об'єктивно застосовує їх в процесі суддівства;
- сприяти проведенню змагань на високому організаційному рівні;
- підвищувати свою суддівську кваліфікацію, рівень фізичної підготовленості, передавати знання і досвід молодим суддям;
- брати участь у роботі колегій суддів і пропаганді спорту, в роботі семінарів з підготовки і підвищення кваліфікації суддів.

Суддя повинен знати:

- правила змагань з відповідного виду спорту;
- історію розвитку виду спорту.

До суддівської діяльності допускаються особи з повною загальною середньою освітою з відповідною підготовкою з окремих видів спорту та кваліфікацією судді зі спорту. Суддя має право:

- здійснювати службову діяльність у межах повноважень, наданих чинним законодавством України, наказами та розпорядженнями, положенням про суддівську діяльність;
- вносити пропозиції щодо вдосконалення роботи суддів;
- використовувати матеріально-технічну базу для виконання покладених на нього завдань;
- підвищувати рівень своєї кваліфікації.

Наказом Державного, комітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 30.06.2000 року № 1007 було прийнято «Положення про суддів зі спорту (крім футболу і хокею)». Це положення розроблене відповідно до вимог Закону України «Про фізичну культуру і спорт».

Згідно положення суддями зі спорту можуть бути громадяни України, які мають відповідну підготовку, виявили бажання взяти участь у суддівстві змагань. До суддівської роботи залучаються спортсмени і любителі спорту. Призначення суддів на змагання залежить від рівня їх підготовленості та здійснюється безпосередньо відповідними суддівськими колегіями. Суддя повинен бути чесним і неупередженим під час суддівства змагань, бути прикладом для спортсменів і тренерів, дотримуватись правил змагань, постійно сприяти вихованню спортсменів, вести непримириму боротьбу зі всіма випадками недисциплінованості і грубості, нетактовності, порушенням правил змагань, активно сприяти пропаганді спорту.

Суддівство змагань – почесний і відповідальний обов'язок, який проводиться на добровільних засадах. З постійним прогресом гри, правила волейболу поступово змінюються й уточнюються. Зміни бувають як малоістотні, так і вельми значні (Помещикова, Пащенко, & Печников, 2013). Суддя зобов'язаний добре знати правила змагань, діючі коментарі і всі останні зміни, що стосуються питань суддівства, а також положення про змагання. Деякі волейболісти, не знаючи останніх змін правил, здійснюють помилки. Говорячи про знання правил, мається на увазі знання останнього діючого видання та прийнятих коментарів до нього. Правила змагань зобов'язані знати не тільки судді. Вони повинні бути добре відомі і гравцям і тренерам команд (Медвідь, 2018; Паєвський, & Прошкін, 2017; Помещикова, Подтикан, & Ломан, 2018).

Багато фахівців визначають суддівство змагань в будь-якому виді спорту як мистецтво. Провести змагання на високому рівні - завдання кожного судді. Роль судді дуже почесна і в той же час досить відповідальна.

Кожен суддя – це, перш за все, вихователь. Він зобов'язаний прищеплювати гравцям почуття поваги до своїх товаришів по команді, спортивним супротивникам, організаторам і суддям змагань.

Однак суддівський авторитет досягається не в порядку наказу. Цей авторитет завойовується, в першу чергу, завдяки хорошій роботі самого судді (Паєвський, & Прошкін, 2017; Помещикова, Подтикан, & Ломан, 2018). Уявіть собі волейбольного арбітра, який тонко розбирається у волейболі, але необ'єктивного, неохайного зовні. Такий суддя навряд чи буде мати авторитет.

Авторитетний суддя той, хто постійно прагне до поліпшення якості суддівства, сприяє розвитку волейболу та зростанню майстерності гравців. Суддя, який досяг високої категорії, може розгубити свій авторитет, якщо перестане працювати над собою, перестане тренуватися в якості судді. Без постійного тренування і досвідчений суддя може слабо провести змагання (Медвідь, & Фаворитов, 2012; Помещикова, Пащенко, Печников, 2013).

Суддею в волейболі може стати будь-яка людина, проте, у зв'язку з довготривалістю гри, різноманітністю тактичних ситуацій, необхідна висока стійкість уваги, здатність до ефективної мобілізації протягом усього матчу,

здатність протидіяти різним відволікаючим факторам (Медвідь, 2018; Медвідь, & Фаворитов, 2012).

Суддя повинен бути готовий до того, що гра буде тривалою і напруженою. Якщо непідготовлений гравець під час гри може бути замінений іншим гравцем, то суддя в процесі гри не замінюється за винятком поганого здоров'я або самопочуття. До того ж вимогливість до судді підвищується саме в кінці матчу, коли часом два останніх розігрування дають перевагу однієї з команд. З цього витікає, що суддя повинен бути добре фізично підготовлений (Паєвський, & Подтикан, 2017; Помещикова, Пащенко, Печников, 2013).

Кваліфікований суддя з волейболу під час змагань управляє грою, але робить це непомітно, щоб не заважати ходу гри, яка розгортається на майданчику. Втручатися в гру слід тільки в тих випадках, коли він помітив явні помилки або порушення правил (Медвідь, & Фаворитов, 2012; Паєвський, & Кравчук, 2014). Під час проведення гри суддя зобов'язаний бути уважним, мати швидку реакцію, витримку, холонокровність. Основна вимога, яка пред'являється будь-якому судді – об'єктивність. Суддя ні в якому разі не повинен вступати в суперечки з гравцями, тим більше, з глядачами.

Суддя зобов'язаний бути спокійним, твердим і рішучим. Він повинен стежити за своєю поведінкою як в побуті, так і на спортивному майданчику, роботі. Вимагаючи від гравців чистоти і охайності в одязі, повинен не забувати і про свій костюм.

Суддівські колеги зобов'язані прагнути до того, щоб всі члени колегії виходили в суддівських костюмах єдиного зразка (Медвідь, 2018; Паєвський, & Прошкін, 2017). Кожен суддя, який бере участь в проведенні змагань, зобов'язаний враховувати контингент та рівень спортсменів. Для початківців спортсменів іноді не зайве спокійним голосом нагадати цитату з «Правил», роз'яснити порядок поведінки на змаганнях і т.д. Велике виховне значення має правильна реакція суддів на поведінку юних спортсменів, які вперше беруть участь в змаганнях. Судді необхідно стежити за охайністю спортивної форми спортсменів, наявністю номерів на майках і т.д.

Основна підготовка судді полягає не тільки в теоретичній підготовці, а також в умінні застосовувати її на практиці. Суддівський досвід – справа наживна, його можна швидко розгубити, не беручи участь у суддівстві ігор аматорських колективів і товариських зустрічей, тому постійна робота над собою є запорукою успішної суддівської діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Медвідь, М. М. (2018). Аналіз програмного матеріалу підготовки суддів з волейболу. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 6, 164-170.
- Медвідь, М. М., & Фаворитов, В. М. (2012). Особливості професійної підготовленості молодих та кваліфікованих суддів із волейболу. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт*, 3, 196-201.

- Паєвський, В. В., & Кравчук, К. Р. (2014). Напрями удосконалення професійної підготовленості суддів з волейболу. *Спортивні ігри*, 10, 106-109.
- Паєвський, В. В., & Прошкін, М. (2017). Значення суддівства в сучасному спорті. *Спортивні ігри*, 2, 53-55.
- Помещикова, І. П., Подтикан, М. П., & Ломан, С. А. (2018). Напрями підготовки арбітрів у баскетболі. *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборств у вищих навчальних закладах*, 2, 66-70.
- Помещикова, І. П., Пашенко, Н. О., Печников, О. Д. (2013). Підвищення рівня спеціальної підготовленості молодих баскетбольних арбітрів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 5 (38), 192-195.
- Класифікатор професій України ДК 003:2010. URL: buhgalter911.com/uk/spravochniki/klassifikatory/statisticheskie-klassifikatory/klasifikator-profesiy-kp-950586.html

Відомості про авторів

Паєвський Володимир Валерійович – доцент кафедри спортивних та рухливих ігор, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Харківська державна академія фізичної культури
E-mail: v.paevskiy1971@gmail.com

Надійшла до редакції 07.01.2020 р.